

Antonella Cerasino, glasnogovornica OESS-a u Hrvatskoj, o medijskoj situaciji

Sloboda medija u Hrvatskoj na zavidnoj razini

Propagandno i ratnohuškačko novinarstvo zamijenili tabloidi i senzacije, umjesto izravnih političkih pritiskata danas se hrvatski novinari susreću s ekonomskim pritiscima i interesima vlasnika medija * Manjine su sve više prisutne i u mainstream medijima, što je pozitivan pomak i rezultat opće demokratizacije društva

Intervju vodio: Davor Marko

Misija OESS-a (Organizacije europske sigurnosti i suradnje) u Hrvatskoj je uspostavljena u travnju 1996. godine, u trenutku dok se ova zemlja suočavala s problemima izazvanih tek završenim ratom. Osnovni zadaci Misije bili su asistirati vlastima u dostizanju zadovoljavajućeg stupnja demokracije, vladavine prava, i poštivanja ljudskih prava. Danas su među najvažnijim poljima djelovanja Misije OESS-a medijske slobode, zaštita manjina, povratak i integracija, uspostavljanje vladavine prava, kao i uspostavljanje stabilnog političkog sustava.

Naslijede komunizma, posljedice rata i međunacionalni antagonizmi rezultirali su djelomičnim urušavanjem koncepta medijskih sloboda i doveli do pojave propagandnog novinarstva. Značajnu ulogu u promicanju medijskih sloboda, slobode govora i izražavanja, i razvoj medija uopće, imala je Misija OESS-a. Dugogodišnji naponi su urodili plodom i 2003. godine Hrvatski je sabor usvojio niz važnih medijskih zakona, poput Zakona o Hrvatskoj radiotelevizijskoj, Zakona o elektroničkim medijima, Zakona o medijima, Zakona o telekomunikacijama, i Zakona o slobodnom pristupanju informacijama. Tijekom izrade nacrtu ovih zakona, pomoć eksperata iz OESS-a, Vijeća Europe i Europske komisije bila je neprocjenjiva.

Krajem ove godine Misija OESS-a u Hrvatskoj bit će restrukturirana, i jedna od jedinica koje će se zatvoriti jest – medijska. U razgovoru za »Hrvatsku riječ« glasnogovornica OESS-a za Hrvatsku, Antonella Cerasino, rekla je kako je razlog za to zadovoljavajuća situacija u medijskoj sferi, ali i značajan napredak Hrvatske u poštivanju i uživanju medijskih sloboda.

Medijima se može pristupiti na dva različita načina. Na jednoj strani imamo tzv. »tehnički« pristup, a na drugoj politički. Kada govorimo o tehničkom aspektu, prije svega mislimo na postojeće medijsko zakonodavstvo koje je neophodno promijeniti i harmonizirati ga s europskim. OESS radi mnogo na dostizanju i uspostavljanju profesionalnih standarda u medijima. Primjerice, ove je godine u Hrvatskoj promijenjena odredba Kaznenog zakona da se zbog klevete ide u zatvor. Za tako nešto smo dugo morali lobirati među najvišim državnim dužnosnicima. Ima još zakona u Hrvatskoj koji reguliraju rad medija, poput Zakona o HRT-u ili Zakona o elektroničkim medijima, na kojima vlasti trebaju poraditi i uskladiti ih s europskim standardima.

Kada govorim o političkom aspektu naše Misije, prije svega mislim na određene pritiske i ugrožavanja slobode medija od strane političkih i ekonomskih interesnih skupina. Medijske slobode i pravo na slobodu izražavanja tretiramo kao jedno od osnovnih ljudskih prava koje bi se trebalo maksimalno poštovati. Njeno je poštovanje i jedan od predujveta za ulazak u EU, spomenut u okviru Kopenhaških kriterija. Pokraj ovih osnovnih zadataka, OESS mnogo pažnje posvećuje educiranju i treninzima novinara, radi unapređenja njihovih vještina i specijalizacije za određene oblasti. U ovom razdoblju koncentrirani smo na edukaciju novinara za izvještavanje o izborima, i to će biti glavna tema za ovu godinu, ujedno i priprema za predstojeće parlamentarne izbore u Hrvatskoj. U planu je da novinare obučimo i specijaliziramo za izvještavanje sa suđenja o ratnim zločinima, kao i kroz razne programe i projekte poboljšati komunikaciju između novinara i predstavnika institucija vlasti.

HR: Prema najnovijem izvješću Reportera bez granica Hrvatska se, kada je riječ o medijskim slobodama, nalazi u sredini, i zauzima 56. poziciju (prošle je godine bila 64.). Bolje su plasirane i Bosna i Hercegovina (33.), Makedonija (43.), dok u Srbija i Crna Gora na 65. mjestu. Kako komentirate plasman Hrvatske i što su osnovni razlozi za to? Uzimajući u obzir činjenicu da situacija s medijskim slobodama nije nigdje idealna (primjerice pad SAD-a na 44. mjesto, op.a), plasman Hrvatske bi se mogao nazvati zadovoljavajućim. Najveći razlog za 56. poziciju je, svakako, još uvijek neharmonizirano zakonodavstvo koje je, pak, jedan od ključnih parametara za bodovanje zemalja na listi Reportera bez granica. Bilo je kom ste već komentirali ovu pojavu i tada rekli kako Vas to brine i da bi poželjno bilo smjenjivati urednike s ciljem da medij bude kvalitetniji i bolji, a ne da se to povezuje s određenim političkim i financijskim utjecajem. Kakav je Vaš komentar? Nažalost, različite vrste pritiskata na novinare u Hrvatskoj i dalje postoje. Ne samo politički, već i pritisci ekonomske prirode, nešto su s čime se medijski profesionalci svakodnevno susreću. Situacija je znatno drugačija kada uspo-

ređujemo Zagreb i medije u lokalnim sredinama, gdje su pritisci još uvijek snažni prije svega zbog toga što su mediji, za razliku od zemalja EU, u Hrvatskoj, kao ni u zemljama regije, još uvijek ne postoje dovoljno jake institucije koje bi reagirale u situaciji kada komunikaciju između novinara i predstavnika institucija vlasti.

ređujemo Zagreb i medije u lokalnim sredinama, gdje su pritisci još uvijek snažni prije svega zbog toga što su mediji, za razliku od zemalja EU, u Hrvatskoj, kao ni u zemljama regije, još uvijek ne postoje dovoljno jake institucije koje bi reagirale u situaciji kada komunikaciju između novinara i predstavnika institucija vlasti.

Vjesniku, a vidjet ćemo što će biti i s *Mirkom Galićem*, koji je najavio povlačenje s mjesta ravnatelja državne televizije i odlazak u diplomaciju.

Kada govorimo o izravnim pritiscima na novinare uglavnom se kao problemi javljaju cenzura ili prilagodavanje uređivačkoj politici njihovog medija. U Hrvatskoj, ali i u velikom broju europskih zemalja, nemate jasno orijentirane lijeve odnosno desne medije, i ta orijentacija uglavnom ovisi o osobi koja obnaša dužnost urednika ili posjeduje medij.

To još više komplicira situaciju za same novinare jer njima je teško kada medij naglo promijeni orijentaciju uslijed promjene vlasnika ili urednika.

HR: Trenutačno stajete kao monopol jedne medijske imperije iza koje stoji Europa Press Holding (EPH), dok je mali broj medija koji ne pripadaju bar jednom od medijskih lobija. Nekadašnje propagandno novinarstvo zamijenila je tabloidizacija.

Uz politički pritisak, o kome se mnogo govori, postoje i razne vrste ekonomskih pritiskata koji su u današnje vrijeme možda i važniji kada govorimo o medi-

jima. U tom kontekstu možemo govoriti i o vlasništvu nad medijima i o trendu tabloidizacije kome je sklona većina medija u privatnom vlasništvu. Tabloidi su najprodavaniji i najtraženiji, oni privlače najviše oglašivača, i to je jedino što danas vlasnike interesira. Drugi se problem odnosi na same novinare, na njihov mentalitet. Tijekom devedesetih novinari su shvaćali svoj posao kao

u Hrvatskoj, već i u regiji u cjelini.

Dvije su strane tog problema. Na jednoj leži (ne)spremnost samih vlasnika medija da ulažu i podržavaju istraživačko novinarstvo, a kako stvari stoje njima je profitabilnije objaviti različite trivijalnosti i senzacije iz ljudskih života, nego se dugoročno baviti jednim problemom. Ovo je, također, vrsta indirektnog pritiska.

Manjine su značajno obuhvaćene aktivnostima OESS-a, kakav je njihov tretman u hrvatskim medijima? Manjinski mediji, ali i većina lokalnih, igraju veoma važnu ulogu u informiranju manjinskih skupina. OESS je mnogo

Manjina pasivni i uglavnom čekaju da se mediji zainteresiraju za njihove stvari, a s druge strane sami mediji ne znaju što se dešava i što je važno. I zbog toga je bitna dvosmjerna komunikacija.

HR: Dvije su stvari važne kada govorimo o manjinama u medijima. Jedna je stvar njihova prisutnost u mainstream medijima, a drugo su manjinski mediji sa svojim suženim fokusom i specifičnim sadržajem. Prvima se zamjera da neadekvatno prate manjine, uglavnom kroz incidente situacije i senzaciju, a drugima da su preusko fokusirane i doprinose daljnjoj segregaciji i getoizaciji. Kako naći pravu mjeru ovdje?

U Hrvatskoj se situacija polako mijenja. Manjine su sve više prisutne i u mainstream medijima. Određene probleme i diskriminaciju u pisanju primijetili smo kod pojedinih listova, poput Večernjeg lista, no očekujemo da promjena njihova glavnog i odgovornog urednika doprinese korektnijem pokrivanju manjinskih skupina. Kada govorimo o elektroničkim medijima, postoje određene obveze za proizvodnju i emitiranje specijaliziranog programa za manjine, na državnoj i lokalnoj razini. Specijalizirani program na Hrvatskoj radioteleviziji zove se »Prizma«, i emitira se jednom tjedno, a predstavnik manjina prisutan je u Programskom vijeću HRT-a. Manjinska tematika je u Hrvatskoj prisutna u zadovoljavajućem opsegu i ne svodi se samo na propagandu od strane samih manjinskih skupina. Srpska manjina je u Hrvatskoj najbrojnija i izdaje svoja glasila poput Identiteta, Novosti, Sedam dana. S njihovim predstavnicima imamo dobru suradnju. Iskreno, izbjegavamo previše pomagati specifično glasilo bilo koje od manjina, već pokušavamo manjine promovirati kroz jedan objektivniji medijski pristup u mainstream medijima. Ali jasno nam je da specifični manjinski mediji služe i za informiranje njihove manjinske publike o specifičnim i važnim stvarima, ali također dio tih stvari je značajan i zanimljiv za šire okruženje.

neku vrstu misije, poput borbe za nezavisnost svoje profesije i što veću slobodu izražavanja u jednom nezahvalnom okruženju. Tada su imali ciljeve i ideale za koje su se borili, dok su se sada stvari promijenile. Nekadašnja misija je ispunjena i potrebno je prilagoditi se novoj situaciji. Tražili nove misije, nove prioritete, a to bi mogli biti istraživački naponi da se otkrije i iskorijeni korupcija i nepotizam, da se kritički i kompetentno piše o ratnim zločinima, sve u svemu da se ne živi više u i od prošlosti, već da se gleda unaprijed.

HR: Nedostatak istraživačkih tema i mali broj novinara koji se bave istraživačkim radom problem je ne samo